herpy

WARANY

Black-tailed Monitor

Varanus tristis

Varanus tristis to niewielki, szybki i nadrzewny waran z suchego wnętrza Australii, o czarnej głowie i ogonie oraz delikatnym rudobrązowym siateczkowym wzorze na grzbiecie. Osiąga do 75 cm, jest aktywny w dzień i wymaga wysokiego, ciepłego i słonecznego terrarium. W hodowli jest rzadki i istnieje niewiele wiarygodnych doświadczeń z jego utrzymaniem i rozmnażaniem.

Rodzina: Varanidae Dawna nazwa: *Varanus punctatus; Varanus timorensis tristis; Odatria punctata*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**50-75 cm** długość całkowita z ogonem
Waga	**150-330 g**
Długość życia	**8-12 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Nadrzewny i naziemny**
Środowisko	**Półpustynia i sawanna**
Trudność	**Doświadczony**

HODOWLA

Min. terrarium	**150 × 60 × 120 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**26-32 °C**
Miejsce wygrzewania	**42-50 °C**
Temperatura w nocy	**18-22 °C**
Wilgotność	**30-50%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Pokarm	**Owady i kręgowce**
Utrzymanie	**Pojedynczo lub w parach**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Wielkość zniesienia	**8-12 jaj**
Inkubacja	**114-117 dni** przy 29 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik II**
Załącznik unijny	**Załącznik B**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Varanus tristis to gatunek średniej wielkości z podgrupy *Odatria*, czyli tzw. waranów karłowatych. Dorosłe osobniki osiągają do 75 cm wraz z ogonem. Dorosłe samice mają przeciętnie około 25 cm od czubka pyska do kloaki i ważą około 200 g, a duże samce mogą ważyć ponad 300 g. Głowa, szyja, przednie łapy i większa część ogona są ciemnoszare do czarnych. Grzbiet pokrywa delikatna siateczka wydłużonych, rudobrązowych pierścieni z czarnym środkiem, a łuski u nasady ogona mają szarobiałe plamki, które z wiekiem blakną. Przy nasadzie ogona po obu stronach znajduje się grupa dużych, czarnych lub czarno-białych łusek. U samców są wyraźne, a u samic małe i mniej szpiczaste, więc są dobrą, choć nie pewną cechą płciową.

Młode wyglądają zupełnie inaczej niż dorosłe. Mają szarą głowę z szerokim czarnym pasem przez oko, a od karku do połowy ogona ciało otaczają gęste pierścienie z drobnych białych do żółtych kropek. Rysunek zmienia się na wzór dorosłych w ciągu pierwszych kilku miesięcy.

Nazwa naukowa po łacinie znaczy "smutny" i prawdopodobnie nawiązuje do ciemnego ubarwienia zwierząt z populacji zachodniej. Wschodnia i północna, nakrapiana forma została opisana jako podgatunek *V. t. orientalis*. Obecnie część autorów traktuje ją jako osobny gatunek, *Varanus orientalis*, i ma tu własny opis, podczas gdy inni nadal uznają go za podgatunek. W handlu może więc występować pod obiema nazwami. Formy mają różny sezon rozrodczy i klimat, dlatego ważne jest, by wiedzieć, którą się ma.

V. tristis jest szybki, czujny i aktywny w dzień. Nie jest zwierzęciem, które można brać na ręce i głaskać, i nie jest dla początkujących. Utrzymanie w zarysie odpowiada pokrewnym gatunkom z grupy *Odatria*, a część poniższych wartości zapożyczono od nich.

Dorosły waran tej wielkości to zobowiązanie na całe jego życie, ale znacznie łatwiejsze do udźwignięcia niż w przypadku dużych gatunków. Potrzebuje dużego, wysokiego i ciepłego terrarium z dobrym oświetleniem, codziennego karmienia owadami oraz opiekuna, który znajdzie czas na obserwację płochliwego zwierzęcia. Długość życia w niewoli nie jest znana, ale szacuje się, że odpowiada innym małym waranom.

Występowanie i środowisko

Varanus tristis występuje wyłącznie w Australii, w zachodniej i środkowej części kraju: w Western Australia, South Australia i Northern Territory, z rozproszonymi stanowiskami w zachodniej części New South Wales i w Queensland. Miejscem typowym jest Swan River w Western Australia. Formę wschodnią i północną w Queensland oraz północnej Australii uznaje się tu za osobny gatunek, *Varanus orientalis*, i nie ujęto jej na mapie jako części tego gatunku, choć granica między nimi nie jest jednoznacznie wyjaśniona.

W zachodniej części Great Victoria Desert gatunek jest pospolity. Jest wpisany na czerwoną listę IUCN jako gatunek najmniejszej troski (LC).

> **Naturalny zasięg:** Australia.

ŚRODOWISKO

W zachodniej części zasięgu gatunek zamieszkuje krajobraz grzbietów piaszczystych i niskich równin między nimi, porośnięty spinifeksem (twardą trawą kępową), eukaliptusami marmurkowymi, zaroślami mallee i akacjami. Wspina się na większość drzew, które napotka, a ślady wleczonego ogona często biegną prosto od drzewa do drzewa, gdy szuka pokarmu. Śpi i ukrywa się w dziuplach, powalonych pniach i norach w ziemi, a w okresach suszy może długo pozostawać w wypalonym, wydrążonym drzewie.

Zwierzęta wyraźnie podlegają sezonowości. W dobrych okresach gromadzą zapasy tłuszczu, z których mogą żyć, gdy brakuje pokarmu. W naturze gatunek zjada inne jaszczurki, m.in. agamy, gekony i scynki, a także pisklęta ptaków i prawdopodobnie jaja. Potrafi połknąć jaszczurki ważące jedną piątą jego masy ciała. Klimat jest suchy, z gorącymi latami i zimnymi zimami: w lipcu i sierpniu temperatura nocą wynosi średnio 3-8 °C, a w dzień 17-24 °C. Zimą zwierzęta są nieaktywne i ukrywają się, a wczesną wiosną pojawiają się znowu.

Hodowla

TERRARIUM

Jedno dorosłe zwierzę potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 150 × 60 × 120 cm (długość × szerokość × wysokość). To trochę więcej niż praktyczna zasada dla waranów nadrzewnych (5 × 2 × 4 długości od pyska do kloaki), ponieważ gatunek zarówno się wspina, jak i kopie, a więcej miejsca daje lepszy gradient temperatury. Może to być terrarium własnej roboty z płyt lub drewna z przednią szybą. Młode mogą zaczynać w mniejszym terrarium 60 × 40 × 50 cm, aby łatwo znajdowały pokarm, ale rosną bardzo szybko i wkrótce potrzebują więcej miejsca.

Podłoże musi umożliwiać kopanie: mieszanka bezpyłowego piasku i odrobiny ziemi w jak najgłębszej warstwie, jaką pomieści terrarium, najlepiej 20-30 cm. Zbuduj tło z korka albo z pianki i epoksydu z piaskiem, po którym zwierzę może się wspinać. Umieść mocne, szorstkie gałęzie i rury korkowe na różnych wysokościach, płaskie kamienie do wygrzewania oraz wiele kryjówek zarówno po ciepłej, jak i chłodnej stronie. Dziuple w pniach i rury korkowe, w które zwierzę może się wcisnąć, odpowiadają jego zwyczajom z natury. Żywe rośliny rzadko przeżywają, a sztuczne są dobrą alternatywą, jeśli chcesz zapewnić osłonę.

Pokrywy muszą być bezpieczne i szczelnie się zamykać, bo gatunek jest szybki i dobrze się wspina. Wszystkie źródła ciepła muszą być osłonięte, aby zwierzę nie mogło dotknąć żarówki, a ogrzewanie powinno zawsze dawać światło, nie tylko ciepło. Ceramicznego promiennika bez światła nie zaleca się, ponieważ zwierzę nie wyczuwa, jak bardzo się nagrzewa, i może się poparzyć. Zadbaj o dobrą wentylację.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

TEMPERATURA

Temperatury dla *Varanus tristis* zapożyczono od pokrewnych, żyjących w suchych rejonach australijskich waranów karłowatych i stanowią ostrożny punkt wyjścia. Zawsze mierz temperaturę powierzchni miejsca wygrzewania termometrem na podczerwień.

W dzień temperatura tła powinna wynosić ok. 26-32 °C, a pod lampą punktową na płaskim kamieniu powierzchnia powinna osiągać ok. 42-50 °C. Lampa powinna ogrzewać tylko jedną połowę terrarium i wisieć na tyle wysoko, by zwierzę mogło wybrać własną odległość. Daje to duży gradient temperatury, dzięki któremu zwierzę może przechodzić między ciepłem a chłodem. W nocy temperatura może spadać do ok. 18-22 °C.

W naturze gatunek jest zimą nieaktywny, ale nie wiadomo, czy *V. tristis* potrzebuje zimowania w niewoli. Zwierzęta z chłodniejszych rejonów, np. z południowej Australii, można poddać chłodnemu okresowi spoczynku trwającemu od jednego do trzech miesięcy w temperaturze około 15 °C, co synchronizuje rozród. Zwierzęta przeznaczone do spoczynku muszą być zdrowe i dobrze odżywione, i należy skonsultować się z weterynarzem doświadczonym w leczeniu gadów.

WILGOTNOŚĆ I WODA

Gatunek pochodzi z suchych rejonów i nie potrzebuje wysokiej wilgotności powietrza. Wilgotność powinna wynosić 30-50 %. Podłoże piaskowe powinno być suche, ale dolna warstwa w strefie kopania może być lekko wilgotna, aby zwierzę mogło kopać nory, które się nie zawalają. Higrometr pokazuje, czy powietrze pozostaje suche.

Postaw niską, stabilną miskę z wodą, do której zwierzę ma dostęp, i wymieniaj wodę codziennie. Nie wiadomo, czy gatunek się kąpie. Wilgotność w pojemniku do składania jaj i w inkubatorze to osobna sprawa, opisana w części o rozrodzie.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

UVB jest ważne dla waranów aktywnych w dzień, które dużo się wygrzewają. Użyj źródła UVB zapewniającego strefę 3 w skali Fergusona, np. mocnej lampy metalohalogenkowej lub rtęciowej albo mocnej świetlówki T5, i zamontuj je tak, aby zwierzę miało bezpośredni dostęp bez szkła lub siatki pomiędzy. Odległość lampy zależy od modelu i należy ją sprawdzić miernikiem UV. Zadbaj o to, by zwierzę mogło schować się w cieniu.

Światło powinno być włączone 12-13 godzin latem i 10-11 godzin zimą, najlepiej na timerze. Świetlówki i słabe żarówki nie wystarczą: często dają zbyt mało dla waranów aktywnych w dzień, co z czasem może prowadzić do choroby kości. Wymieniaj źródło UVB zgodnie z zaleceniami producenta, nawet jeśli nadal świeci.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

W naturze gatunek jest drapieżnikiem polującym na jaszczurki, pisklęta ptaków i jaja, a prawdopodobnie zjada też owady. W niewoli naturalnym podstawowym pokarmem są owady: świerszcze, szarańczaki, karaczany i larwy chrząszcza drewnojada (Zophobas). Dla urozmaicenia można od czasu do czasu podać rozmrożone noworodki myszy, a jaja jako smakołyk. Gryzonie nie powinny być głównym pokarmem, bo warany łatwo tyją, a gatunek nie jest przystosowany do tłustej diety.

Cały pokarm należy posypywać wapniem i preparatem witaminowo-mineralnym. Nie podawaj zbyt dużo naraz, bo owady chowające się w terrarium mogą przeszkadzać śpiącemu zwierzęciu lub je zranić. Dobrze karm owady karmowe, zanim podasz je waranowi. Świeżo odłowione szarańczaki z nieskażonej przyrody są dobrym uzupełnieniem, ale nigdy z pól ani z poboczy dróg, gdzie mogą być środki ochrony roślin.

Zasadniczo młode karmi się codziennie, a dorosłe co 2.-3. dzień, a ilość dostosowuje się do kondycji: gatunek odkłada tłuszcz u nasady ogona i powinien być szczupły, a nie okrągły. Jeśli zwierzę robi przerwę w jedzeniu, jest to często naturalny rytm sezonowy, ale utratę wagi należy traktować poważnie.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Varanus tristis to szybki, nerwowy gatunek, a osobniki odłowione z natury są często gotowe do obrony i zestresowane. Zwierzęta gryzą, jeśli się je złapie, a pazury są długie i ostre i mogą zadać głębokie rany. Obrażenia od tak małego zwierzęcia są ograniczone w porównaniu z dużymi waranami, ale każdą ranę trzeba dokładnie umyć i zdezynfekować. Nigdy nie chwytaj za ogon. U gadów występuje salmonella, więc dokładnie myj ręce po każdym kontakcie ze zwierzęciem, terrarium i wyposażeniem i nie wpuszczaj zwierzęcia do kuchni.

Oswajanie postępuje powoli: zachowuj się spokojnie i przewidywalnie, zawsze wchodź do terrarium powoli i z boku i pozwól zwierzęciu samemu wejść na dłoń. Osobniki z hodowli, które wyrosły u opiekuna, najlepiej przyzwyczajają się do brania na ręce. Wystarczą krótkie sesje, a stres objawia się sykiem, nadętym gardłem i ucieczką.

Warany żyją zwykle samotnie, a gatunek należy trzymać pojedynczo lub najwyżej w parze. W naturze samce odwiedzają w okresie rozrodczym kilka samic. Do rozrodu można co jakiś czas rozdzielać zwierzęta na okres od czterech tygodni do trzech miesięcy, aby były gotowe do ponownego kojarzenia. Para potrzebuje dużego terrarium z wieloma kryjówkami i należy ją uważnie obserwować. Trzymanie kilku samic w jednym terrarium nie jest zalecane.

Młode pokrewnych gatunków mogą być wobec siebie agresywne i należy je trzymać osobno, zwłaszcza jeśli jedno zwierzę zaczyna dominować i zabiera pokarm pozostałym.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samce i samice dojrzewają płciowo przy długości od pyska do kloaki wynoszącej około 20 cm, a samice mogą być ciężarne już przy niecałych 20 cm i 86 g. Wiek dojrzałości płciowej nie jest znany.

Określanie płci przez sondowanie nie działa u waranów, ponieważ samice mają kieszenie hemiklitorisa, będące lustrzanym odpowiednikiem kieszeni hemipenisów. U *Varanus tristis* pomocna może być grupa dużych, czarnych łusek po obu stronach nasady ogona: u samców są wyraźne i szpiczaste, a u samic małe. Jeśli płeć ma być całkowicie pewna, weterynarz doświadczony w leczeniu gadów może wykonać badanie endoskopowe.

GODY I KOPULACJA

W zachodniej części Great Victoria Desert zwierzęta kopulują od września do listopada, a jaja są składane w październiku i listopadzie. Pary często przebywają razem w dziuplach w pniach, a samica, która jest z samcem, ma często białą, pudrową plamę na grzbiecie. Jądra samców są największe od sierpnia do listopada, a potem się zmniejszają.

Sezon rozrodczy zależy od pochodzenia zwierząt. Zwierzęta z południowej Australii kopulują w innym czasie niż zwierzęta z tropikalnej północy, więc dwa osobniki tego samego gatunku mogą mieć trudność z synchronizacją, chyba że są w niewoli od kilku lat lub pochodzą z hodowli. Jeśli znane jest pochodzenie zwierząt, dla osobników z chłodniejszych rejonów można wypróbować chłodny okres spoczynku trwający od jednego do trzech miesięcy w temperaturze ok. 15 °C. Samica powinna mieć obfity dostęp do pokarmu przed sezonem. Po zakończeniu kopulacji samca należy usunąć, aby samica mogła się wygrzewać i jeść w spokoju.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Gatunek jest rzadko rozmnażany w niewoli. Zniesienie liczy zwykle 8-12 jaj, średnio około 10, a liczba rośnie wraz z masą ciała samicy; tylko nieliczne samice mają 7 jaj lub mniej. Nie wiadomo, czy gatunek składa więcej niż jedno zniesienie w roku.

W naturze samica zakopuje jaja na głębokości około 20 cm w ziemi, np. między martwym korzeniem a pniem spalonego drzewa. Czas od kopulacji do złożenia jaj wynosi u większości waranów od czterech do ośmiu tygodni. Udostępnij pojemnik do składania jaj, zanim samica zrobi się okrągła: ciemny, zamknięty pojemnik, np. 40 × 25 × 20 cm, do którego może wejść od góry, wypełniony lekko wilgotnym piaskiem lub wermikulitem, z gradientem temperatury od około 25 °C na dole do 30 °C u góry. Wiele waranów przestaje jeść przed złożeniem jaj, ale pokarm i dostęp do pojemnika muszą być zapewnione. Zatrzymanie jaj to stan nagły, który wymaga weterynarza.

Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby

INKUBACJA

Wyjmij jaja z terrarium zaraz po złożeniu, ponieważ warany mogą je zjeść lub uszkodzić. Nie wolno ich odwracać ani obracać. Delikatnie zaznacz górną stronę ołówkiem i połóż je w pojemniku z wermikulitem lub perlitem zmieszanym z taką samą ilością wody wagowo (1:1). Pojemnik powinien mieć kilka małych otworów wentylacyjnych.

W temperaturze około 29 °C jaja wylęgają się po 114-117 dniach; wartość ta opiera się na jednym zniesieniu z populacji zachodniej. Uszkodzone jaja wykluwają się za wcześnie, a młode mogą paść w ciągu doby. Ogólnie dla jaj waranów odpowiednie jest 26,5-29,5 °C i 80-90 % wilgotności powietrza, a niższe temperatury prawdopodobnie wydłużają inkubację. Jaja, które puchną i się pocą, mogą mieć za dużo wody. Postępuj ostrożnie i czekaj, zamiast przedwcześnie nacinać jaja.

ODCHÓW MŁODYCH

Świeżo wyklute młode ważą około 4,3 g i mają ok. 18 cm długości całkowitej, z czego około 7 cm od pyska do kloaki. Przez pierwsze dwa do dziesięciu dni żyją z woreczka żółtkowego, a potem powinny dostawać małe owady, z którymi sobie poradzą, np. małe świerszcze i karaczany, posypane wapniem i witaminami. Młode rosną szybko, a długość od pyska do kloaki może wzrosnąć o 40 % w 17 tygodni.

Trzymaj młode pojedynczo lub w bardzo małych grupach o tej samej wielkości, z wieloma kryjówkami, i pilnuj, aby wszystkie miały dość pokarmu. Dominujące osobniki zabierają pokarm pozostałym i należy je przenieść. Zapewnij młodym suche podłoże, ciepłe miejsce do wygrzewania z UVB i możliwość wspinania się. Pamiętaj, że wyrosną na szybkiego, płochliwego i energicznego dorosłego, który potrzebuje dużo miejsca.

Zdrowie i częste błędy

Poniższe dotyczy waranów w niewoli ogólnie i prawdopodobnie także *Varanus tristis*.

- Brak UVB i wapnia powoduje łamliwość kości i deformacje, zwłaszcza u młodych. Używaj silnego UVB i posypuj pokarm preparatem.
- Zbyt niska temperatura powoduje złe trawienie i brak apetytu. Mierz temperaturę powierzchni miejsca wygrzewania termometrem na podczerwień.
- Oparzenia od nieosłoniętych żarówek i grzałek bez światła. Osłaniaj wszystkie źródła ciepła.
- Otyłość i stłuszczenie wątroby przy podawaniu zbyt tłustego pokarmu, np. zbyt wielu myszy lub jaj.
- Pasożyty, zwłaszcza u zwierząt odłowionych z natury. Zbadaj próbkę kału i trzymaj nowe zwierzęta w kwarantannie co najmniej sześć tygodni.
- Problemy ze składaniem jaj: samica robi się okrągła, ale nie składa. Zapewnij dostęp do odpowiedniego pojemnika do składania jaj i skontaktuj się z weterynarzem, jeśli opóźnienie wynosi kilka tygodni.

Zwierzęta w handlu są rzadkie i w dużej części pochodzą z hodowli. Zwierzęta z hodowli są na ogół zdrowsze i stabilniejsze niż odłowione z natury, które są często zestresowane, osłabione i obciążone pasożytami. Zwracaj uwagę na czyste oczy, pełny ogon, czystą kloakę i zwierzę reagujące na otoczenie. Pomylenie formy zachodniej ze wschodnią w handlu jest powszechne, więc pytaj o pochodzenie zwierząt. Udaj się do weterynarza doświadczonego w leczeniu gadów, jeśli zwierzę traci na wadze, nie je od kilku tygodni, ma obrzęki lub jeśli skóra staje się krucha.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.